

КОНЦЕПТЫ ПОСТМОДЕРНИСТСКОГО ДИСКУРСА**ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА ЧУТТЄВІСТЬ:
СТИЛЬ ЖИТТЯ, КОНЦЕПТ ЧИ ПРИЙОМ?**

О.А. Бабелюк

Щоб зберегти постмодерністський текст, його неоднозначність, читач мучиться підозрами, що кожен рядок тексту приховує інші утаєні значення. Слова, замість того, щоб промовляти, приховують неказане. Читач виявляє якесь очевидне значення і тут таки впевнюється, що воно несправжнє, неостаточне, бо остаточне значення лежить десь глибше. А коли він знову, начебто, його виявив, то згодом стає певен, що і воно несправжнє, і так до нескінченності. Програє той, хто, прочитавши текст, з упевненістю каже: «Я зрозумів».

У. Еко «Поміж автором і текстом»



Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. Світовий прогрес другої половини ХХ ст. позначився передусім інформаційним розвитком західної цивілізації, що мало як свої переваги, так і недоліки. З одного боку, люди отримали сучасну техніку, поліпшилась якість життя, а з іншого – безмежні, інколи навіть фантастичні можливості інноваційних технологій почали негативно впливати на психологічний та моральний стан суспільства. У результаті посилилася загальна відчуженість, дійсність перетворилася «на механічний театр маріонеток, де режисером виступила пані Машина» [Фуко 1997, 123]. Урбанізація, засилля інформаційних технологій, домінування віртуальної реальності призвело до знеособлення людини, яка почуває себе «дуже незатишно у холодному Всесвіті» [Бабелюк 2016, 15; Маньковская 2009]. Тому поряд із проблемами військової безпеки і світового тероризму на порядку денному дедалі частіше з'являються питання людського розвитку саме у царині безпеки (security studies) [Miller 2001; Oberleitner 2005]. Останні, зокрема, також зазнають значних модифікацій, пов'язаних зі зміною їхньої сутності. Йдеться передусім про те, що дедалі важливіше місце поряд із державою у безпековому дискурсі посідає Людина [Лепетун 2006, 190]. До слова, поняття безпеки людини (human security) [Jagerskog 2004] було введено у дискурс на рівні ООН 1994 р. [UNDP 1994].

У цьому зв'язку в рамках людиноцентричного підходу до безпеки загалом [Лепетун 2006] об'єктом безпеки стає суспільство і людина як його базовий складник, адже та чи інша держава часто сама є головним порушником прав людини. Джерело загроз у постмодерному суспільстві також зазнає розширення. Вони (загрози) можуть мати не тільки зовнішній, а й внутрішній прояв. Природа цих загроз не обов'язково має бути військового характеру. Цінності, які є предметом захисту, все частіше стають не національними, а глобальними.

Усе це зумовлює глибинні зрушення на різних рівнях суспільної свідомості: світ постає загрозливо-мінливим, багатовимірним утворенням у всіх його проявах, хаотичним, парадоксальним і дезорганізованим [Бабелюк 2016, 20]. А тому людина відчуває кризу пізнавальних можливостей і сприймає його як хаос, абсурд, що не підпорядковується законам і грає за правилами випадку, насилля, терору. Інакше кажучи, для постмодерного суспільства властива **постмодерністська чуттєвість**, що віддзеркалює особливий стиль спонтанного нелінійного мислення, життя, світобачення і, як наслідок, письма [Бабелюк 2015], стиль ad hoc.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У художній свідомості постмодерністська чуттєвість засвідчила той факт, що будь-яка спроба сконструювати модель світу (у напрямі якого далі рухалося б мистецтво) абсолютно безглузда, як би вона не обговорювалася або обмежувалася епістеміологічними аспектами [Делез 1990; Ильин 2000; Кристева 2004; Лиотар 1998]. Постмодерністи вважають, що намагання встановити хоч якийсь ієрархічний порядок чи систему пріоритетів у житті неможливі й марні. Якщо вони і припускають існування моделі світу, то лише заснованої на «максимальній ентропії», на «рівноцінності всіх конститутивних елементів» [Fokkema 1998, 104].

У постмодерністській філософії постмодерністська чуттєвість (англ. *postmodern sensibility*; рос. *постмодернистская чувствительность*) – це специфічна форма світовідчуття сучасної людини, відповідний спосіб її поведінки, мовлення, що характеризує мислення представників постструктуралістсько-постмодерністського напрямку [Кристева 2004; Можейко 2001; Norris 1997].

Виникнення поняття «постмодерністська чуттєвість» [Лиотар 1998, 24] пов'язують із фактом переосмислення постструктуралістських теорій і визначають як відображення постмодерної ментальності, що стала предметом серйозного обговорення серед західних філософів і культурологів із середини 80-х рр.

У нашому дослідженні постмодерністську чуттєвість розглядаємо у трьох аспектах: 1) *лінгвофілософському* – як гіперемоційне сприйняття світу як хаосу; 2) *когнітивному* – як відображення фрагментарної, колажної дійсності у нелінійному кліповому мисленні; 3) *лінгвопоетологічному* – як постмодерністський прийом, що передає специфічну спонтанну, нелінійну манеру письма.

Метою розділу є вивчення засобів реалізації постмодерністської чуттєвості як лінгвофілософського, когнітивного та лінгвопоетологічного феномена в сучасних американських постмодерністських оповіданнях.

Окреслена мета передбачає вирішення таких **завдань**: з'ясувати лінгвофілософське, когнітивне та лінгвопоетологічне підґрунтя постмодерністської чуттєвості; виявити стилістичні засоби творення прийому постмодерністської чуттєвості в англомовному постмодерністському художньому тексті.

Виклад основного матеріалу. Духовна ситуація сучасності вирізняється глибинними зрушеннями на різних рівнях суспільної свідомості [Ильин 2000, 170; Можейко 2001; Hutcheon 1988]. У дзеркалі постмодерністської чуттєвості світ стає одночасно хаотичним, загрозливим і різномірним [Бабелюк 2016].

Лінгвофілософське трактування постмодерністської чуттєвості передбачає відсутність будь-яких критеріїв ціннісної і смислової орієнтації у світі, яку І. Гассан назвав «кризою віри» в наявні цінності [Hassan 1968, 170]. Фундаментальною передумовою інтерпретації світу в добу постмодерну вважається відмова від ідеї цілісності, ієрархічної структурності, центрованості й гармонійної впорядкованості світу: людство живе без спеціальних розміток і споконвічних координат, у лабіринтах втрачених подій [Фуко 1997]. Через надмірну постмодерністську чуттєвість «світ втратив свій стрижень <...>, перетворився на хаос» [Делез 1997, 47]. Більше того, для доби постмодерну загалом характерна програмна презумпція досягнення хаосу.

У рамках когнітивної парадигми концепт ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА ЧУТТЄВІСТЬ виявляється продуктом осмислення хаосу через особливий стиль нелінійного «абсурдського» мислення. Виникає відчуття нестабільності, *тривоги як перманентного стану* людства загалом. Людина відчуває кризу пізнавальних можливостей, проте свідомо з усіх сил намагається вижити у нестабільному світі.

Звідси суттєва трансформація таких базових концептів, як ДОБРО/ЗЛО, ВІРА, ЛЮБОВ, ЩАСТЯ, СВОБОДА, СТАБІЛЬНІСТЬ, ЖІНКА, ЧОЛОВІК, СІМ'Я, РЕЛІГІЯ. Домінантними стають такі концепти, як БЕЗПЕКА, КІБЕРБЕЗПЕКА, ТЕРОРИЗМ, КРИЗА, КОНФЛІКТ, СИМУЛЯКР, ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ, АМБІВАЛЕНТНІСТЬ, НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ.

Наприклад, сьогодні все частіше говорять про трансформацію концепту МУДРА ЖІНКА. Проблема полягає в тому, що не кожному сучасному жінку влаштує стан справ, за яких МУДРА ЖІНКА повинна підлаштовуватися під чоловіка, поступитися своїми інтересами, щоб бути вигідною, комфортною для нього і, таким чином, проявляти свою мудрість.

Концепт МУДРА ЖІНКА [Никитченко 2017, 12] в епоху постмодерну відображає такі ознаки сучасної жінки: не зацікавлена в чоловіках, адже у неї є що любити і чим цікавитися – своєю роботою, хобі, родиною, друзями. Звичайно, у її житті були, є і будуть чоловіки. Можливо, вона вже напевне знає, з ким би хотіла дожити до старості, проте вона не вважає цей момент ключовим у її становленні як жінки. Вона відбулася як жінка і до нього, вона нею буде в разі, якщо вони розійдуться, а головне, вона ніколи не стане жінкою, яка «душить» чоловіка своєю безпорадністю. МУДРА ЖІНКА – САМОДОСТАТНЯ.

Згодом глибше дослідження явищ самоорганізації [Капра 2003, 202], що підкріплювалися загальною математичною *теорією нелінійних динамік* А. Пуанкаре, склали основу нової наукової моделі світу, де *нестабільність*, яка раніше лякала, увійшла у процес його еволюції і стала сприйматися як головна рушійна сила. Відтоді нестабільний хаотичний стан будь-якої системи в науці розглядається як творчий, будівничий феномен [Можейко 2001], що сприяє накопиченню великої кількості різноманітних можливостей її розвитку. Тому на сьогодні очевидним лідером у дослідженні нелінійних процесів є синергетика (О.М. Князева, О.Ю. Корбут), яка «знімає лінійні окуляри» і має на меті захист нелінійних процесів загалом та нелінійного мислення і нелінійного письма зокрема.

У постмодерністській поетиці також виявляються аналогічні тенденції, про що свідчить стрімкий розвиток лінгвосинергетики (Ф.С. Бацевич, Т.І. Домброван, І.Ю. Мойсеева, Г.Г. Москальчук, А.В. Стрільчук) як провідного наукового напрямку сучасних поетологічних досліджень. За таких умов постмодерністський художній текст трактується як складну, відкриту нелінійну систему [Бабелюк 2011, 12], яка функціонує завдяки взаємозв'язку власних елементів та підсистем під впливом регуляторних механізмів самоорганізації [Бацевич 2009, 8]. Головна особливість текстів такого типу полягає в тому, що вони породжують у читача «невпевненість» у процесі прочитання [Lodge 1977, 45], яка, з одного боку, сприяє «сутнісній невизначеності» [Hassan 1968, 123] нарративної структури американських постмодерністських оповідань і створює ризоматичне абсурдне повісткування [Бабелюк 2017, 23], що віддзеркалює сприйняття світу як розірваного, відчуженого, позбавленого змісту, закономірностей та впорядкованості. А з іншого – свідоме використання цього прийому сприяє становленню нового жанру «оповідання читацьких версій» [Lodge 1997, 3], в основі сюжету яких лежать розбіжності у когнітивній компетенції різного типу читачів.

Лінгвопоетологічний аспект постмодерністської чуттєвості знаходить свій вияв у специфічній манері письма, яку називають «метафоричною есеїстикою» [Ильин 2000,

198]. Тут ідеться про феномен, який зобов'язаний своїм теоретичним обґрунтуванням М. Гайдеггеру і його спробі започаткувати власний відхід від традиційної «класичної моделі західного філософствування» [Heidegger 1984, 136]. Безпосередньо опора на художній метод стала формотвірною і змістовою домінантою тієї моделі «поетичного мислення», яка була покладена в основу постмодерністської чуттєвості.

Постмодерністська фрагментарність та хаотичність світу формує особливе ставлення до тексту загалом, який розуміється як «процес розпаду світу речей», що породжує «космічний хаос» [Маньковская 2009, 12]. Йому відповідає нестабільність текстової семантики (хаос значень, хаос кодів, що створюють значення, хаос цитат тощо) як вираження й відгомін «космічного хаосу».

Наскільки радикальним, настільки ж і природним наслідком цієї настанови вважається фундаментальна для постмодернізму ідея **тотального семантичного хаосу**, позначена свого часу Ю. Кристевою як упевненість у безглузді буття [Кристева 2004, 114]. Людство перебуває у всесвіті, де з'являється усе більше й більше інформації й усе менше й менше змісту. Інакше кажучи, у постмодернізмі відбувається **катастрофа змісту**. За оцінками М. Фуко, сучасний менталітет вирізняє тотальна відсутність «віри у зміст», адже все те, що наївно визначалося як джерело семантичної визначеності, демонструє абсолютну протилежність [Фуко 1997, 168]. Наприклад, зв'язок слів із контекстом настільки тісний, що приводить до семантичного парадоксу. Будь-яке слово чи твердження може бути переосмислено і вживатися в кількох різних, а іноді і протилежних, лексичних значеннях. Наприклад, в оповіданні Б. Хасюк «It's me, Tatia» вираз *never got found* залежно від контексту може означати *ніколи не знайдеш, ніколи не зрозумієш, ніколи не дізнаєшся*; в оповіданні Д. Бартельмі «The Captured Woman» [Barthelme 1991] дієслово *to capture* реалізується у значенні *захопити в полон і закохатися*; в оповіданні Дж. О'Хари «Now we know» дієслово *to reciprocate* означає *відповідати взаємністю і рухатися у зворотньо-поступальному напрямі*.

Постмодерністська чуттєвість як стилістичний прийом постмодерністської поезики встановлює орієнтир на хаос на усіх мовних рівнях: лексичному, синтаксичному, семасіологічному та текстовому. Автор того чи іншого твору прагне не розтлумачити читачеві зміст, а створити невпевненість у тому, що відбувається. Тому в таких творах немає ані структури, ані впорядкованого змісту.

Вираження постмодерністської чуттєвості на лексичному рівні відбувається через **семантичну асиметрію** лексичних одиниць та виразів. Наприклад, в оповіданні Д. Бартельмі «The Captured Woman» («Полонена жінка») зображення пристрасного кохання виглядає досить абсурдно: коханий обмірковує, чи не було б краще вирвати волосся коханий дівчині, щоб здобути її вірність: *If I tore her hair out, no one but me would love her. But she doesn't want me to tear her hair out?* [Barthelme 1991, 285]. Проте вже у наступному реченні поєднано дві семантично різнопланові лексичні одиниці: *tore* та *love*. На синтаксичному рівні синтаксична невідповідність утворюється через уживання експресивних синтаксичних конструкцій зі зміненим синтаксичним значенням: стверджувальне речення за своїм комунікативним змістом передбачає запитання: *If I tore her hair out, no one but me would love her*, а питальне – передає стверджувальну інформацію: *But she doesn't want me to tear her hair out?*

На семасіологічному рівні постмодерністська чуттєвість проявляється через застосування різних семасіологічних стилістичних засобів, серед яких метафора, метонімія, метабола, персоніфікація, оксиморон та ін. Так, метафоричний зміст стає граматично і семантично утворювальним для частини складного речення: ***a position which compelled me to spend my time amid the debris of our civilization: rumped fenders, roofless sheds, ware houses, smashed arms and legs*** [Barthelme 1991, 27]. Він спрямовує читача в іронічне річище через семантичну асиметрію значень слів *debris of our civilization*. Герой працює страховим агентом. Упродовж усього свого життя він мав

справу з пошкодженими механізмами, приладами та устаткуванням. Згодом світ для нього перетворився на суцільний хаос – *world as a vast junkyard*: йому здається, що все зламається, зруйнується, згорить, довкола нього розбиті будівлі, розтрощені людські руки й ноги. Тепер він у нетрях цивілізації – *the debris of our civilization*. Іронічний дискурс включає експресивну конструкцію, що складається з ядерного словосполучення *the debris of our civilization*, залежно від якого в порядку підвищення гостроти розташовані підрядні компоненти і прямі додатки. Семантично різнопланові словосполучення в реченні створюють іронічний тон, а значення слів *debris* (нетрі) та *civilization* (цивілізація) породжує семантичну асиметрію.

На текстовому рівні проявом постмодерністської чуттєвості є показ зруйнованої свідомості, деформованої дійсності, задушливої атмосфери епохи. Тому герої постмодерністських творів – людина, що загубилась у повсякденному бутті, втратила зв'язок із Всесвітом, гостро переживає власну відчуженість і втрату духовних орієнтирів. Вона не знає, куди йти, у що вірити, навіть про що думати й що відчувати, оскільки її думки й почуття zdeформовані під впливом трагічної дійсності. Це швидше АНТИГЕРОЙ, який лякає, загрожує, спричинює негативні явища [Котова 2017, 5].

На мовному рівні це проявляється у відсутності власних назв героїв, «промовистих» прізвищ. Показовою є невелика кількість епітетів, що, як правило, однобоко характеризують героя. Відсутність пунктуації, хибний поділ тексту на абзаци разом із фрагментарністю створюють для читача те відчуття хаосу, у якому перебуває і сам герой.

Персонажі також втрачають соціально-психологічні атрибути: ім'я, професію, становище тощо. Завдяки прийому діалогічності межа між героєм і автором розмивається. Образ героя у постмодерністському художньому тексті створюється за логікою конструювання образу автора-творця, який також вирізняється хронотопною невизначеністю та інтерсуб'єктивністю. Серед типових прийомів зустрічаємо такі: збіг імені героя з ім'ям біографічного автора, розщеплення авторської свідомості на «підголоски», що належать як наратору, так і персонажам. Автор стає одним із рівноправних учасників наративної какофонії [Білецька 2016, 7], а базовим творчим методом є монтаж. Тут активно використовуються так звані «монтажні тропи» (кінометафори) – складні алогічні, інтуїтивні символи. Несподівана зміна перспективи чи об'єкта зображення – прийом «рухомого «кіноока», вибір, перенесення уваги на той чи інший об'єкт і, як наслідок, зміна теми мовлення – визначає сутність потоку свідомості. У постмодерністському художньому тексті це передусім потік «редукованої свідомості» [Бабелюк 2015, 14], що ґрунтується на реєстрації хворою психікою усього, що бачить персонаж.

У постмодерністській поетиці стверджується, що художній текст не відображає реальності, а творить симулякр, нову штучну реальність [Ильин 2000, 198]. Сприйняття світу як грандіозного звалища артефактів, традицій, образів і стилів, за умови відсутності системи координат та ієрархії цінностей, перетворює постмодерністський художній текст на випадковий бриколаж (нашарування несумісних у реальності подій), який постулює хаос як спосіб організації. Наприклад, *that's chaos can you produce chaos? Alice asked certainly I can produce chaos I said I produced chaos she regarded the chaos chaos is handsome and attractive she said and more durable than regret I said and more nourishing than regret she said chaos is tasty AND USEFUL TOO* [Barthelme 1991, 69]. У висловах *chaos is handsome and attractive* (хаос красивий і привабливий) та *chaos is tasty AND USEFUL TOO* (хаос також смачний і корисний) спостерігаємо семантичну невідповідність лексичного значення іменника *chaos* та немотивованість епітетів *handsome, attractive tasty AND USEFUL*, що утворюють клішовані рекламні гасла. Формально щодо плану вираження поєднання цих слів відповідає синтаксичній нормі, а щодо плану змісту – це пародія на повсякденне засилля рекламних слоганів, яка підсилюється ще й графічними стилістичними засобами (відсутністю пунктуації,

написанням окремих слів із великої літери, алогічним поділом тексту на окремі фрагменти).

Отже ера постмодерну – це «ера тотальної симуляції» [Hutchenon 1998, 87], а симуляційний характер новітніх соціальних і культурних феноменів виявляється скрізь. Так, наприклад, інформація не має жодного змісту, а лише «грає» у змісти, оскільки підмінює комунікацію симуляцією спілкування, що й породжує специфіку світовідчуття сучасного мас-медійного стану суспільства й суспільної свідомості.

Якщо фундамент класичної поетики становили образність, ієрархія цінностей, суб'єктність, то постмодерністська поетика опирається на зовнішню «зробленість», клішованість, конструювання, децентрацію, об'єктність. Якщо ідеалом модернізму була свобода самовираження митця, то письменник-постмодерніст, упевнившись у хаотичності навколишнього інформаційного простору, надає перевагу компіляції вже відомих чужих ідей. Зміст постмодерністського твору виникає лише у процесі його безпосереднього сприймання, а творчість автора потребує визнання «сьогодні і зараз», відповідної «розкрутки».

У сучасних дослідженнях культури й естетики постмодернізму під симулякром розуміють саме *квазіреальність*. У результаті виникає особливий світ моделей і симулякрів, що аж ніяк не співвідносяться з реальністю, але сприймаються набагато реальніше, ніж остання. Світ, що ґрунтується тільки на самому собі, називають *гіперреальністю*, якою править симуляція, що видає відсутність за присутність і змішує будь-яку відмінність між реальним і уявним.

Це може бути проілюстровано на прикладі оповідання Д. Бартельмі «Paraguay» («Парагвай») [Barthelme 1991], де за основу повісткування береться форма туристичного путівника. Назви підрозділів про географічне положення країни, її фізичні особливості, склад населення, галузі економіки, цікаві для туристів місця формують умовно реальний світ, який, за читацькими очікуваннями, повинен наповнюватися фактуальною інформацією про реальну країну – Парагвай. Однак насправді йдеться про нереальний Парагвай, містичну державу, де тишу продають замість цементу: *In the larger stores silence (damping materials) is sold in paper like cement*, «жителі скидають шкіру»: *citizens shed their skins*, «мають однакові відбитки пальців»: *Everyone in Paraguay has the same fingerprints* та «температурою регулюють швидкість свого пересування»: *adults raise their walking speed and show more spontaneous movements as temperature rises*, де незвичні фізичні умови, за яких «із неба падають великі жовті краплі жиру»: *Heavy yellow drops like pancake batter fall from the sky*. Зміст зазначених текстових фрагментів утворює квазіреальний світ дивної країни. Із цією метою свідомо руйнуються логічні та семантичні зв'язки між словами, словосполученнями, реченнями та надфразними єдностями. Завдяки абсурдному світу квазі-Парагваю у постмодерністському художньому тексті створюється ефект на кшталт «Аліси у Країні Чудес», де реальність слугує своєрідним «віртуальним» світом, повністю позбавленим логіки та смислу. Таке іронічне смислотворення призводить до симуляції реальності, репрезентації того, чого насправді не існує. Створюється образ відсутньої дійсності, «правдоподібна подоба, позбавлена оригіналу» [Бацевич 2009, 204], за яким немає реальності.

Висновки. Сучасний світ, віддзеркалюючи стан культурної свідомості людства, через поєднання різномірних явищ та одночасності різночасних подій, перетворився на хаотичний, парадоксальний і загрозливий. Феномен постмодерністської чуттєвості розглядаємо у трьох аспектах: 1) *лінгвофілософському* – як гіперемоційне сприйняття світу як хаосу; 2) *когнітивному* – як концепт, тобто як відображення фрагментарної, колажної дійсності у нелінійному кліповому мисленні; 3) *лінгвопоетологічному* – як постмодерністський прийом, що передає специфічну спонтанну, нелінійну манеру письма. Проведений лінгвопоетологічний аналіз американських постмодерністських оповідань дозволяє стверджувати, що постмодерністська чуттєвість як стилістичний

прийом постмодерністської поетики проявляється на всіх мовних рівнях (лексичному, синтаксичному, семіологічному, текстовому) і реалізується через семантичну асиметрію лексичних одиниць за допомогою алогічних, проте граматично коректних синтаксичних конструкцій, через синтаксичну невідповідність речень та цілих текстових фрагментів.

Література

- Бабелюк О.А. Поетика спонтанності постмодерністського нарративу / О.А. Бабелюк // Записки з романо-германської філології. – Вип. 1 (34). – О. : КП ОМД, 2015. – С. 15–24.
- Бабелюк О.А. Стилістичні засоби і прийоми крізь призму лінгвосинергетики / О.А. Бабелюк // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія». – 2011. – Т. 14. – № 1. – С. 7–17.
- Бабелюк О.А. Переклад постмодерністського художнього тексту: балансування між визначеністю і невизначеністю / О.А. Бабелюк // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Вип. 11–12. – Ч. 1. – Чернівці : ВД «РОДОВІД», 2016. – С. 20–24.
- Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови: Лінгвофілософські нариси : [монографія] / Ф. Бацевич. – К. : Академія, 2009. – 192 с.
- Білецька О.В. Графосеміотичне кодування нарративної поліфонії в англійському постмодерністському художньому тексті : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.В. Білецька. – О., 2016. – 20 с.
- Делез Ж. Капіталізм и шизофрениа: Анти-Эдип / Ж. Делез, Ф. Гваттари. – М. : ИНИОН РАН, 1990. – 107 с.
- Ильин И.П. Постмодернизм: Словарь терминов / И.П. Ильин ; науч. ред. А.Е. Махов. – М. : Intrada, 2000. – 384 с.
- Капра Ф. Паутина жизни. Новое научное понимание живых систем / Ф. Капра. – К. : София ; М. : ИД «София», 2003. – 336 с.
- Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / Ю. Кристева. – пер. с фр. – М. : Рос. полит. энцикл., 2004. – 656 с.
- Котова І.А. Концепти ГЕРОЙ та АНТИГЕРОЙ в американському кінодискурсі: когнітивний і прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І.А. Котова. – Х., 2017. – 20 с.
- Лепетун Я. Традиційні і сучасні дослідження національної безпеки / Я. Лепетун // Проблеми національної безпеки та оборони. Стратегічні пріоритети. – 2006. – № 1. – С. 190–194.
- Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар ; пер. с фр. Н.А. Шматко. – М. : Ин-т эксперим. Социологии ; СПб. : Алетейя, 1998. – 159 с.
- Маньковская Н.Б. Феномен постмодернизма. Художественно-эстетический ракурс / Н.Б. Маньковская. – М. ; СПб. : Центр Гуманитарных Инициатив, Университетская книга, 2009. – 495 с.
- Никитченко К.П. Оказіональне словотворення в англійському постмодерністському художньому тексті: лінгвокогнітивний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / К.П. Никитченко. – О., 2017. – 20 с.
- Можейко М.А. Новейший философский словарь / М.А. Можейко. – 2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://terme.ru/dictionary/179/word/%>.
- Фуко М. История безумия в классическую эпоху: перевод / М. Фуко ; вступ. ст. З. Сокулера. – СПб. ; М. : Унив. кн. : Рудомино, 1997. – 573 с.
- Babalyuk O. Culture strategy in translating postmodern literary text / O. Babalyuk // Scientific Journal of Polonia University. – 2017. – № 22 (3). – P. 23–26.
- Fokkema D. Modernist conjectures: a mainstream in Europe (lit. 1910–1940) / D. Fokkema, E. Ibsch. – N. Y. : St. Martin's press, 1988 – Т. XII. – 330 p.
- Hassan I. The Literature of Silence: Henry Miller and Samuel Beckett / I. Hassan. – N. Y. : Alfred A. Knopf, Inc., 1968. – 225 p.
- Heidegger M. The metaphysical foundations of logic / M. Heidegger ; translated by M. Heim. – Bloomington : Indiana University Press, 1984. – 241 p.

Hutchenon L.A. Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction / L.A. Hutchenon. – N. Y. : Routledge, 1988. – 228 p.

Jagerskog A. Applying the Human Security Concept / A. Jagerskog // Conflict, Security & Development. – 2004. – December. – P. 309–312.

Lodge D. The modes of modern writing: metaphor, metonymy, and the typology of modern literature / D. Lodge. – N. Y. : Cornell University Press, 1977. – 279 p.

Norris Chr. Against relativism: philosophy of science, deconstruction, and critical theory / Chr. Norris. – Malden, Mass. : Blackwell, 1997. – 330 p.

Miller B. The Concept of Security: Should it be redefined? / B. Miller // Journal of Security Studies. – 2001. – June. – V. 24. – № 2. – P. 13–38.

Oberleitner G. Human Security: A Challenge to International Law? / G. Oberleitner // Global Governance. – 2005. – № 11. – P. 185–203.

UNDP. Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security [Electronic resource]. – Access mode : <http://hdr.undp.org/reports/global/1994/en>.

Джерела ілюстративного матеріалу

Barthelme D. Sixty stories / D. Barthelme. – London : Minerva, 1991. – 456 p.